

**GROEIEN
NEDERLANDSE EN VLAAMSE
OPENBARE BIBLIOTHEKEN
UIT ELKAAR?**

**INVENTARISATIE VAN DIVERGENTIE EN CONVERGENTIE,
BEVINDINGEN EN AANBEVELINGEN**

Antwerpen, 2000

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

GROEIEN NEDERLANDSE EN VLAAMSE OPENBARE BIBLIOTHEKEN UIT ELKAAR?

INVENTARISATIE VAN DIVERGENTIE EN CONVERGENTIE, BEVINDINGEN EN AANBEVELINGEN

Onderzoeker
Mie Van Boxem

Stuurgroep
Henk Ewoldt
Relinde Raeymaekers
Marc Storms
Jef van Gool

Opdrachtgever
Samenwerkingsverband Bibliotheek- en Documentatiewezen
Nederlandse Taalunie

Antwerpen, 2000

INHOUDSTAFEL

Verantwoording	4
1. Het openbaar bibliotheekwerk in Vlaanderen en Nederland: stand van zaken	5
1.1. Structuren en wettelijk kader	5
1.1.1. Wettelijk kader	5
1.1.2. Dienstverlenende organisaties	6
1.1.3. Beroepsverenigingen en landelijk overleg	7
1.2. Werkingscijfers	8
1.3. Schaalgrootte	9
1.4. Kostprijs	10
2. Inventarisatie van divergentie en convergentie	11
2.1. Inventaris	11
2.1.1. Mediaverwerving	11
2.1.2. Ontsluiting	12
2.1.3. Documentatie	13
2.1.4. IBL en documentleverantie	14
2.1.5. Digitale producten en diensten	14
2.1.6. Bekendheid met de vakliteratuur over de grens	15
2.1.7. Distributiekkanalen voor materialen over de grens	15
2.2. Huidige samenwerkingsinitiatieven	16
2.2.1. Webwijzer	16
2.2.2. Siso-commissie	17
2.2.3. Platform Leeskringen	18
3. Algemene bevindingen	19
3.1. Verschillen in beleid	19
3.2. Verschillen in mentaliteit	19
3.3. Verschillen in schaalgrootte	20
3.4. Verschillen in kennis over en weer	21
4. Aanbevelingen	22
4.1. Uitwisseling van informatie	22
4.2. Deelterreinen voor samenwerking	23
4.2.1. Mediaverwerving	23
4.2.2. Digitale informatie	23
Geraadpleegde literatuur	25
Bijlage 1 Lijst gesprekspartners	26
Bijlage 2 Samenvatting rondetafelgesprekken	27
Bijlage 3 Afkortingen	32

VERANTWOORDING

Het Samenwerkingsverband Bibliotheek en Documentatie (Sabido) pleit in zijn beleidsplan 1998-2002 voor meer afstemming en synergie tussen de openbare bibliotheken in Vlaanderen en Nederland. Toen de leden van Sabido zich bogen over de vraag hoe ze deze doelstelling konden realiseren, werden ze snel gewaar dat een zicht op het geheel ontbrak. Niemand aan beide zijden van de grens had een totaalbeeld van hoe het er aan de 'andere zijde' aan toe ging. Daarom werd besloten het actueel openbaar bibliotheekwerk in Vlaanderen en Nederland in kaart te brengen, met een focus op overeenkomsten en verschillen. De beoogde deelterreinen waren aanvankelijk: mediaverwerving, ontsluiting, documentatie, leesbevordering en informatie-educatie, documentleverantie, digitale producten en diensten, deskundigheidsbevordering, terminologie en imagocampagnes. Deze lijst bleek, gezien de beperkte financiële middelen, te uitgebreid om in één project te behandelen. Reeds vrij vroeg in het traject werd dan ook besloten het onderzoek te beperken tot de bovenlokale dienstverlening op een aantal duidelijk omliggende, bibliotheektechnische terreinen. Dat waren mediaverwerving, ontsluiting, documentatie, documentleverantie, en digitale producten en diensten. Het was immers de bedoeling verder te gaan dan een loutere beschrijving en concrete deelterreinen voor samenwerking aan te wijzen. De niet-behandelde terreinen kunnen eventueel in de toekomst aan bod komen.

Dit rapport is de neerslag van lectuur, gesprekken, onderzoek en ervaring. Het biedt niet alleen een inventaris van de hierboven beschreven deelterreinen (hoofdstuk 2). Het wijst tevens belangrijke verschillen aan tussen de Vlaamse en de Nederlandse openbare bibliotheekwereld (hoofdstuk 3) en formuleert een aantal aanbevelingen tot afstemming en samenwerking (hoofdstuk 4). Centraal in het hele onderzoeksproces stonden twee rondetafelgesprekken: één met vier Vlaamse en één met vier Nederlandse bibliothecarissen. De gesprekspartners werden gekozen op basis van hun ervaring in het werkveld. Het doel van deze gesprekken was drieërlei: informatie verzamelen over de feitelijke gang van zaken in beide landen, aftasten of er behoefte is aan samenwerking, en zo ja, op welke terreinen, en peilen naar het beeld dat men heeft van het bibliotheekwerk over de grens. De synthese van deze rondetafelgesprekken werd voorgelegd aan enkele 'spilfiguren' uit het bibliotheekveld. De gesprekken met hen handelden over tal van onderwerpen, circelden vaak rond verschillen in (bibliotheek)cultuur, en waren steeds ongemeen boeiend, niet het minst omdat snel duidelijk werd dat de plaats van de gesprekspartners in het bibliotheekveld (mede)bepalend is voor hun blik op het geheel. De lijst van deelnemers aan de rondetafelgesprekken en de andere gesprekspartners staat op p. 26. Ter aanvulling werden bijkomende gegevens opgevraagd bij organisaties en instellingen die producten en diensten aanbieden aan openbare bibliotheken.

Uiteraard brengt dit rapport een momentopname. Zowel het Vlaamse als het Nederlandse openbare bibliotheekwezen bevinden zich momenteel immers in een overgangsfase. In Nederland ontwikkelt een stuurgroep, die door de staatssecretaris van Cultuur werd ingesteld, een nieuw bestuurlijk concept. In Vlaanderen bereidt de minister van Cultuur een nieuw bibliotheekdecreet voor. Op de mogelijke gevolgen daarvan wordt niet geanticipeerd. Het rapport werd afgesloten op 15 februari 2000.

De leden van de begeleidende stuurgroep, Marc Storms (projectleider), Henk Ewoldt, Jef van Gool en Relinde Raeymaekers, hadden een grote inbreng in dit rapport. Zij tekenden het traject mee uit en volgden de vorderingen van het onderzoek op de voet. Hun gezichtspunten, vragen en ideeën vormden mee de grondstof voor deze tekst.

Mie Van Boxem

1. HET OPENBARE BIBLIOTHEEKWERK IN VLAANDEREN EN NEDERLAND: STAND VAN ZAKEN

1.1. Structuren en wettelijk kader

1.1.1. Wettelijk kader

De nota 'Letterenbeleid in Vlaanderen en Nederland', eind november 1999 opgesteld door de Werkgroep Letteren¹, schetst het kader voor het openbare bibliotheekwerk als volgt:

"In Vlaanderen en Brussel is het openbare bibliotheekwerk georganiseerd op basis van het bibliotheekdecreet van 19 juni 1978. Het bibliotheekwerk is piramidaal gestructureerd. De basislaag wordt gevormd door de plaatselijke openbare bibliotheken (POB), die werkzaam zijn op gemeentelijk vlak. Omzeggens elke gemeente in Vlaanderen heeft een erkende POB, waardoor de landelijke spreiding van het openbare bibliotheekwerk verzekerd is. Voor bijzondere bevolkingsgroepen die geen gebruik maken van de gewone dienstverlening van de POB, zoals blinden en ziekenhuispatiënten, zijn een aantal speciale openbare bibliotheken (SOB) erkend. Op het tussenniveau vervullen de *centrale openbare bibliotheken* (COB) centraliserende, coördinerende en adviserende taken ter ondersteuning van de plaatselijke openbare bibliotheken van hun werkgebied. De COB's hebben anderzijds eveneens de opdracht om een bovenbouwcollectie uit te bouwen, opdracht die vergelijkbaar is met de rol van de bibliotheken met een wetenschappelijke steunfunctie in Nederland.

Zes bibliotheken - één voor elke Vlaamse provincie en één voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - zijn erkend als COB. Via het samenwerkingsverband van de centrale openbare bibliotheken trachten de zes centrale openbare bibliotheken hun dienstverlening op elkaar af te stemmen en gelijkmatig te ontwikkelen in de onderscheiden provincies.

Het Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken (VCOB), de landelijke bibliotheekkoepel, verricht studie- en onderzoekswerk ten behoeve van het openbare bibliotheekwerk, en stimuleert en ondersteunt daarenboven nieuwe initiatieven en projecten. Deze koepel werd nog steeds niet opgericht waardoor een hoogst noodzakelijk sturend element in de Vlaamse openbare bibliotheeksector ontbreekt.

De Commissie Bibliotheken, deelcommissie van de *adviesraad voor Volksontwikkeling en cultuurspreiding van de Raad voor Cultuur* heeft ten aanzien van de Vlaamse overheid, inzonderheid de minister van Cultuur, een uitsluitend adviserende bevoegdheid."

"In Nederland is de verantwoordelijkheid voor het bibliotheekwezen gedecentraliseerd. In 1987 werd de *Bibliotheekwet* (die een raamwet was, nader ingevuld door Algemene Maatregelen van Bestuur) ingetrokken. Enkele bepalingen aangaande het bibliotheekwerk werden opgenomen in de *Welzijnswet*, die in 1994 ingrijpend werd gewijzigd. Sindsdien heeft het bibliotheekwerk een (smalle) wettelijke basis.

Elke laag in het bibliotheekwerk wordt bekostigd door de eigen overheid: de gemeente subsidieert de *lokale bibliotheek* (in praktisch elke gemeente is er een openbare bibliotheek, met één of meer vestigingen), de provincie bekostigt de ondersteuningsstructuur *van de provinciale bibliotheekcentrales* (die ondersteuning bestaat uit diensten op het gebied van onder meer management, logistiek, automatisering, personeelstrainingen, schoolbibliotheekdiensten, wisselcollecties en interbibliotheecair leenverkeer) en de openbare bibliotheken met een

---

¹ Letterenbeleid in Vlaanderen en Nederland. Rapport van de werkgroep ....., p. 10-11.

wetenschappelijke steunfunctie. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Welzijn (OCW) bekostigt de stelseltaken van de landelijke centrale van openbare bibliotheken, de *Vereniging NBLC.*"

Uit het bovenstaande blijkt niet alleen dat de bestuurlijke basis van het bibliotheekwerk in Vlaanderen en Nederland grondig verschilt, maar ook dat er geen parallelle bovenlokale structuren bestaan.

Regionale structuren

De tien Nederlandse Provinciale Bibliotheek Centrales (PBC) zijn immers niet te vergelijken met de zes Vlaamse COB's.

De COB's vervullen in de eerste plaats in de stad waar ze gevestigd zijn de taken van een gewone openbare bibliotheek. Daarnaast ondersteunen zij de werking van de plaatselijke openbare bibliotheken in hun regio. Deze ondersteuning bestaat onder meer uit de gegevensinvoer in de landelijke centrale catalogus, de organisatie van bijscholing, de uitbouw van achtergrondcollecties en de participatie in landelijke werkgroepen. Voor deze taken kreeg elke COB een personeelskader toegekend, variërend van drie tot zeven personeelsleden.

De PBC's hebben geen eigen bibliotheekwerking, maar leveren aan de bibliotheken uit hun provincie (of, in sommige gevallen, het hele land) een veelheid van diensten. De aangeboden diensten verschillen van PBC tot PBC en situeren zich op vele vlakken: bibliotheektechnisch, bedrijfsmatig, materieel en personeel. Elke bibliotheek kan die diensten afnemen die het best bij haar passen.

Omdat de COB's een eigen bibliotheekwerking hebben in een grote stad, zijn er raakvlakken met de Wetenschappelijke Steunfunctiebibliotheken (WSF). Dit zijn 13 stedelijke - over het algemeen openbare - bibliotheken met een wetenschappelijke steunfunctie, gevestigd in een grote stad. Ze bouwen een achtergrondcollectie uit die uitgebreider is dan die van een 'gewone' openbare bibliotheek en spelen een voortrekkersrol in het aanbieden van digitale informatie. Ze hebben echter geen wettelijke verplichtingen ten aanzien van de openbare bibliotheken in hun regio. De regionale werking wordt ingevuld in overleg met de provincies.

Landelijke structuren

Het NBLC is de landelijke vereniging van openbare bibliotheken. Alle openbare bibliotheken zijn er - betalend - lid van. Het NBLC is verantwoordelijk voor de strategische vernieuwing van het bibliotheekwerk, behartigt de belangen van de branche, coördineert de samenwerking en draagt zorg voor de uitvoering van de stelseltaken. Om dat beleid uit te voeren of te laten uitvoeren, ontvangt het subsidies van de nationale overheid.

Als de overheid bijkomende taken toewijst aan het NBLC, stelt ze daar ook middelen voor ter beschikking.

Voor het NBLC bestaat momenteel geen Vlaamse tegenhanger. Het VCOB, waarvan de oprichting in de nabije toekomst is aangekondigd, zou dat tot op zekere hoogte kunnen worden.

1.1.2. Dienstverlenende organisaties

Nederland

Naast de tien PBC's leveren nog heel wat andere organisaties diensten aan de openbare bibliotheken:

- ♦ De Nederlandse Bibliotheekdienst (NBD) koopt boeken en andere materialen centraal in en levert ze uitleenklaar aan de bibliotheken. Hetzelfde doet een commerciële firma in Noord-Brabant. Alle bibliotheken nemen bij één van beide bedrijven af. Het bestuur van de NBD wordt gevormd door boekhandelaars, uitgevers en bibliotheken.
- ♦ **Biblion**, tot voor kort de stichting NBLC en inmiddels een BV, biedt heel wat producten aan. Biblion is onder meer producent van de aanschafinformaties, maakt titelbeschrijvingen ten behoeve van de bibliotheken, is leverancier van de Literom en van vakliteratuur allerhande.
- ♦ **Pica** is een belangrijke medespeler op het terrein van de digitale informatie. Pica is eigenaar van het Gemeenschappelijk Geautomatiseerd Catalogussysteem (GGC), van de Nederlandse Centrale Catalogus (NCC) en speelt een belangrijke rol in het interbibliotheecair leenverkeer (IBL). Pica richt zich vooral op wetenschappelijke bibliotheken, maar heeft ook een specifiek aanbod voor

openbare bibliotheken ontwikkeld, de Publiekwijzer. Die geeft de bibliotheekgebruiker toegang tot een aantal digitale bestanden, zoals de Current Contents van duizenden tijdschriften. Nog niet alle bibliotheken maken hier gebruik van. De tarieven stimuleren collectieve contracten.

Vlaanderen

In tegenstelling tot Nederland werken de Vlaamse dienstverlenende organisaties op niet-commerciële basis. Een aanbod van uitleenklare materialen is er niet.

Initiatieven van de Vlaamse Gemeenschap

- ♦ De Vlaamse Centrale Catalogus (Vlacc) is de Centrale Catalogus van de COB's. De COB's en Vlabin voeren titelbeschrijvingen in en participeren tevens in het beleid van de Vlacc via een stuurgroep. De Vlacc dient als achtergrondbestand voor de meeste catalogi van POB's.
- ♦ Bibnet verschaft de gebruikers van alle openbare bibliotheken toegang tot internet en verbindt alle openbare bibliotheken in een intranet. Bibnet is eveneens de portaalsite voor bibliotheekinformatie. Zowel de Vlacc als Webwijzer zijn via Bibnet vrij toegankelijk op internet. Net als de Vlacc wordt Webwijzer 'gevoed' door de deelnemende bibliotheken. In het geval van Webwijzer zijn dat zowel COB's als POB's. Zij participeren via de Bibnetstuurgroep ook in het beleid.

Initiatieven van de provincie

- ♦ Het West-Vlaams Informatienetwerk van Openbare Bibliotheken (Winob) en het Oost-Vlaams Informatienetwerk van Openbare Bibliotheken (Ovinob) worden door de provincies gefinancierd. Provinciale centrale catalogi en een provinciaal IBL-systeem zijn de eerste realisaties van deze samenwerkingsverbanden.

Verenigingen

- ♦ Vlabin-VBC v.z.w. biedt recensies aan in tijdschriftvorm en via internet, neemt deel aan de Vlacc, produceert knipselkranten en een cd-rom met de bibliografische databanken van een twintigtal documentatiecentra.
- ♦ De v.z.w. Vlaamse Centrale voor Audiovisuele materialen (Vlacam) signaleert nieuwe cd's aan openbare bibliotheken in het infobulletin *Audiokompas*.

1.1.3. Beroepsverenigingen en landelijk overleg

Vlaanderen

- ♦ De Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen (VVBAD) is de ontmoetingsplaats van en voor informatieprofessionals uit Vlaanderen. Zij bestaat uit de secties 'Archief', 'Openbare Bibliotheken', 'Schoolbibliotheken' en 'Wetenschappelijke Bibliotheken en Documentatiecentra'. Zowel organisaties als personen kunnen lid zijn van de beroepsvereniging. De verschillende besturen organiseren studie- en vormingsdagen, congressen, colloquia en studiereizen in binnen- en buitenland. Daarnaast geeft de VVBAD ook vaktijdschriften uit - het tweemaandelijks *Bibliotheek- & archiefgids* en het maandelijks mededelingenblad *Info* - en verdedigt ze de belangen van de sector bij de overheid.
- ♦ In het Samenwerkingsverband Centrale Openbare Bibliotheken overleggen de COB's op vrijwillige basis met elkaar. Het Samenwerkingsverband beoogt de afstemming en de gelijkmatige ontwikkeling van de COB-dienstverlening in de verschillende provincies.

Nederland

- ♦ De Nederlandse Vereniging voor Beroepsuitoefenaren in de Bibliotheek-, Documentatie- en Kennissector (NVB) beoogt belangenbehartiging en deskundigheidsbevordering en wil een ontmoetingsplaats zijn voor professionals uit de bibliotheek-, documentatie- en informatiesector. De openbare bibliotheken vormen één van de afdelingen van de NVB.
- ♦ De directeurs van bibliotheken met een werkgebied tussen 30.000 en 50.000 inwoners overleggen

binnen het Landelijk Directie Overleg (LDO).

- ♦ De directeuren van stedelijke bibliotheken (met een werkgebied van meer dan 50.000 inwoners) zijn verenigd in het Directie Overleg Stedelijke bibliotheken (DOS).
- ♦ De Vereniging PBC's is het geformaliseerd overleg van PBC's.
Binnen de Stichting WSF-bibliotheken overleggen de bibliotheken met een wetenschappelijke steunfunctie.
- ♦ De Werkgeversvereniging Openbare Bibliotheken (WOB) onderhandelt namens de geprivatiseerde openbare bibliotheken met de vakbonden over de arbeidsvoorwaarden van de bibliotheekfunctionarissen en adviseert individuele bibliotheken over arbeidsrechterlijke zaken.

1.2. Werkingscijfers

Bronnen:

- ♦ *Jaarverslag Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap 1997, p. 59 en p. 74 (cijfers 1997).*
- ♦ *Gids informatiesector 1998/1999, p. 243 (cijfers 1995).*

	Nederland	Vlaanderen
aantal inwoners	16.000.000	6.000.000
aantal OB's	594 (1)	323 (2)
aantal leden	4.549.000	1.647.000
% bevolking	29,6	26,6
gedrukte materialen		
bezit	41.025.000	20.311.000
uitleningen	166.242.000	46.394.000
bezitscoëfficiënt	9,0	12,3
gebruikcoëfficiënt	4,1	2,3
leenfrequentie	36,5	28,2
AVM materialen		
bezit	2.339.000	1.580.000
uitleningen	6.345.000	4.620.000
bezitscoëfficiënt	0,5	1,0
gebruikcoëfficiënt	2,7	2,9
leenfrequentie	1,4	2,8
personeel (in fulltime equivalenten)	6.991 (3)	2.430 (4)

Noten:

- (1) Hierin:
- ♦ 154 zelfstandige bibliotheken
  - ♦ 11 PBC's
  - ♦ 440 bibliotheken aangesloten bij een PBC
- (2) Cijfers van 1-1-1999
- Hierin:
- ♦ 6 COB's
  - ♦ 296 gemeentelijke POB's
  - ♦ 16 privaatrechtelijke POB's
  - ♦ 5 SOB's
- (3) Hierin:
- ♦ 6.138 in 'gewoon' statuut
  - ♦ 362 in diverse sociale statuten
  - ♦ 491 vrijwilligers
- Schoonmaakpersoneel is hier niet inbegrepen, daar het onderhoud van de gebouwen meestal uitbesteed wordt. Ook de collectieverzorging gebeurt buiten de bibliotheek.*
- (4) Hierin:
- ♦ 2.006 in 'gewoon' statuut, waarvan 1.590 leidinggevende en bibliotheektechnische functies, en 436 functies voor administratieve taken, collectieverzorging en onderhoud.
  - ♦ 377 in diverse sociale statuten

1.3. Schaalgrootte

Grootte van het werkgebied	Aantal bibliotheken	
	Nederland	Vlaanderen
< 20.000 inwoners	281 OB of 55%	225 OB of 72%
> 20.000 inwoners	215 OB of 44%	91 OB of 29%
> 30.000 inwoners	126 OB of 25%	45 OB of 14%
> 50.000 inwoners	60 OB of 12%	13 OB of 4%
> 100.000 inwoners	24 OB of 5%	4 OB of 1,2%

Opmerkingen:

- ♦ De bibliotheken van de fusiegemeenten van Antwerpen zijn niet afzonderlijk geteld.
- ♦ Bron voor de Nederlandse cijfers: Ledenlijst van het NBLC, 1999.
Het aantal hier vermelde Nederlandse bibliotheken verschilt van het aantal vermeld bij de werkingscijfers omdat:
  1. tussen 1995 en 1999 enkele gemeentelijke fusies hebben plaatsgevonden, die ook tot fusies van bibliotheken hebben geleid
  2. een aantal kleine volksbibliotheken nu niet meer worden meegeteld.

1.4. Kostprijs

In de Nederlandse openbare bibliotheeksector gaat 846 miljoen gulden (=15,482 miljard Belgische frank) om. Het lokaal bibliotheekwerk (inclusief PBC's) kost 836 miljoen gulden. Het NBLC ontvangt 10 miljoen gulden subsidie (exclusief de subsidies voor bijzondere projecten).

Het geheel van het Vlaamse openbaar bibliotheekwerk kost 5,2 miljard Belgische frank (= 284 miljoen gulden) per jaar (exclusief de financiering van de provinciale netwerken).

De uitgave per inwoner bedraagt:

- ♦ in Nederland: 55,875 gulden (= 1.023 Belgische frank)
- ♦ in Vlaanderen: 866 frank (= 47,32 gulden)

De eigen bijdrage van de leners ten opzichte van het geheel van de uitgaven bedraagt:

- ♦ in Nederland: 13% in 1995 (tegenover 8% in 1985)
- ♦ in Vlaanderen: 5,25% in 1997

Omrekenkoers: 1 gulden = 18,3 Belgische frank

Bronnen:

- ♦ *Jaarverslag 1997: Afdeling Volksontwikkeling en Bibliotheken: openbare bibliotheken en culturele centra, p. 59 en p. 74 (cijfers 1997).*
- ♦ *Gids informatiesector 1998/1999, p. 243 (cijfers 1995).*

2. INVENTARISATIE VAN CONVERGENTIE EN DIVERGENTIE

2.1. Inventaris deelterreinen

2.1.1. Mediaverwerving

Recensies

In Vlaanderen produceert Vlabin-VBC op jaarbasis ongeveer 5.200 recensies. Ze zijn vrij raadpleegbaar op internet, via de site van Bibnet (www.bib.vlaanderen.be). Ongeveer 3.700 tot 3.800 van deze besprekingen worden gepubliceerd in de tijdschriften *Leesidee* en *Leesidee Jeugdliteratuur*, die sinds 1995 elk 10 keer per jaar verschijnen. Het betreft vooral besprekingen van Nederlandstalige boeken. Nederlandstalige cd-roms en anderstalige werken komen sporadisch aan bod.

Leesidee wordt in grotere Vlaamse bibliotheken gebruikt voor controle en aanvulling achteraf.

Kleinere entiteiten gebruiken *Leesidee* ook om titels te selecteren.

Vlacam v.z.w. publiceert tweewekelijks signalementen van nieuwe cd's in *Audiokompas*. Dit infobulletin wordt gratis verspreid onder de openbare bibliotheken die over een afdeling audiovisuele materialen beschikken en is ook beschikbaar via Bibnet.

In Nederland publiceert Bibliion 17.000 aanschafinformaties (a.i.'s) per jaar over boeken. Het betreft korte teksten over Nederlandstalige boeken, Engels, Frans en Duits proza en Turkse en Arabische romans. Per jaar handelen 3.000 a.i.'s over audiovisuele materialen (bladmuziek, cd's, video's en cd-roms). De teksten zijn voor abonnees ook raadpleegbaar op het net, mits betaling van een meerprijs. Sinds Bibliion met Bruna een contract heeft gesloten voor een periode van twee jaar, zijn een aantal teksten ook te vinden op de site van Bruna.

A.i.'s zijn al dertig jaar ingeburgerd in het Nederlandse bibliotheekveld en collectievorming zonder a.i.'s is er ondenkbaar. Alhoewel,... diverse experimenten met standing orders en de evolutie naar collectieprofielen doen hier en daar vragen rijzen over hun noodzaak.

Een leemte in het aanbod van de a.i.'s vormen de wetenschappelijke titels die thuishoren in COB's en WSF-bibliotheken.

Leesidee is in Nederland tamelijk onbekend: *Leesidee* heeft 30 abonnees in Nederland, *Leesidee Jeugdliteratuur* 70.

39 Vlaamse bibliotheken zijn geabonneerd op (een onderdeel van) de Nederlandse a.i.'s. De hoge prijs van een abonnement, de oppervlakkigheid van de recensies en de ondervertegenwoordiging van Vlaamse auteurs en uitgeverijen worden hier en daar als pijnpunten ervaren. Het feit dat de a.i.'s titels signaleren die anders onbekend zouden blijven, wordt dan in Vlaanderen weer als positief ervaren.

Uitleenklare materialen

Alle Nederlandse openbare bibliotheken schaffen hun nieuwe materialen uitleenklaar aan. De meeste bij de NBD, de kleinere bibliotheken uit Noord-Brabant bij Jan van Laarhoven b.v. De NBD levert jaarlijks bijna 3 miljoen boeken en andere materialen aan Nederlandse bibliotheken.

De bestelling van deze materialen is direct verbonden met de aanschafinformaties. Elke week kunnen de ongeveer 300 titels die worden aangeboden via de a.i.'s besteld worden.

Binnen NBD maken de betrokken bibliotheken en boekhandels afspraken over de besteding van een gedeelte van de provisies, met name op het vlak van boekpromotie en leesbevordering.

Bibliotheken van grote steden doen voor een deel van hun aanschaf, met name voor de achtergrondcollecties, een beroep op de boekhandel en op andere kanalen.

In Vlaanderen bestaat momenteel geen vorm van centrale boekverwerking. De centrale boekverwerking die in de jaren 1980 door de toenmalige Vlaamse Bibliotheekcentrale (VBC) werd georganiseerd, werd slechts door een minderheid van bibliotheken gebruikt.

Bibliotheken bestellen hun materialen bij de boekhandel. Omdat de meeste bibliotheken

gemeentediensten zijn, moeten ze de regels voor overheidsopdrachten volgen. Volgens sommige bibliothecarissen zou bestellen via een organisatie als NBD hierin ingepast kunnen worden, volgens anderen niet.

Een beperkt aantal Vlaamse bibliotheken bestelt uitleenklare materialen bij de NBD: acht Vlaamse bibliotheken schaffen audiovisuele materialen aan bij NBD, drie kopen er boeken en één bibliotheek bestelt boeken en audiovisuele materialen.

Bewaarpolitiek

In Vlaanderen is een aantal rubrieken als accentrubrieken toegewezen aan een COB. Dat houdt in dat de COB voor deze rubrieken ruimer aanschaft en minder afvoert. De POB's zijn vragende partij voor een goede bewaarpolitiek zodat zij zeker kunnen zijn dat wat zij afvoeren in het netwerk bewaard blijft.

In Nederland hebben de WSF-bibliotheken de intentie een bewaarbeleid te voeren: accentrubrieken zijn verdeeld, maar er zijn nog geen bewaartermijnen afgesproken. Over tijdschriften bestaat de afspraak dat wie als laatste het abonnement op een bepaald tijdschrift stopt, dat meldt.

In vroegere verkennende gesprekken tussen COB's en WSF-bibliotheken zijn bewaarpolitiek en accentrubrieken reeds onderwerp van informatie-uitwisseling geweest.

2.1.2. Ontsluiting

Titelbeschrijvingen

Nederland beschikt sinds 1978 over een gemeenschappelijk catalogiseersysteem voor alle types van bibliotheken, de GGC.

Biblion maakt titelbeschrijvingen van de materialen die in de a.i.'s worden aangeboden en levert deze titelbeschrijvingen aan Pica. Vele openbare bibliotheken nemen titelbeschrijvingen van Biblion over. Grote openbare bibliotheken leveren ook titelbeschrijvingen aan Pica.

Voor het overnemen van de titelbeschrijvingen betalen bibliotheken een vast bedrag per inwoner. Zo bedraagt de prijs voor de titelbeschrijvingen van de Nederlandstalige boeken 0,13 cent per jaar en per inwoner, met een minimum van 1.185 gulden. Dit bedrag komt boven op de abonnementsprijs van de a.i.'s. Ter illustratie: de abonnementsprijs voor de a.i.'s Nederlandstalige romans in standaardtype bedraagt 776 gulden. De prijs voor het 'afwijkend' type - enkelzijdig in plaats van dubbelzijdig bedrukt - bedraagt 1.300 gulden.

De Vlacc is de centrale catalogus van de COB's. POB's die lid zijn van de Vlacc, kunnen titelbeschrijvingen overnemen. Eind 1999 hebben 298 van de 321 bibliotheken een abonnement op de Vlacc. De prijs van een jaarabonnement bedraagt 4.000 tot 10.000 Belgische frank per jaar, afhankelijk van het aantal inwoners van het werkgebied. Om gegevens te mogen overnemen, betaalt men eenmalig 1 Belgische frank per inwoner.

Onder impuls van de Vlacc-Internetstuurgroep bezinnen verschillende werkgroepen zich momenteel over het centraal catalogiseren. De werkgroep 'externe bronnen' onderzoekt onder meer of overname van titels uit Pica mogelijk is.

De provincies Oost- en West-Vlaanderen stellen elk een provinciale centrale catalogus samen: Winob en Ovinob. Ook hier dient de Vlacc als achtergrondbestand. Titelbeschrijvingen die (nog) niet in de Vlacc zijn opgenomen, worden door de deelnemende bibliotheken zelf ingevoerd in de provinciale centrale catalogus.

Zowel Vlacc (www.bib.vlaanderen.be) als Ovinob (www.ovinob.oost-vlaanderen.be) en Winob (www.brugge.be/biblioth/COB/winob) zijn gratis raadpleegbaar op internet.

Twee Vlaamse bibliotheken nemen eveneens titelbeschrijvingen over van Biblion. Een aantal Vlaamse bibliotheken neemt titelbeschrijvingen van audiovisuele materialen over van de centrale discotheek van Rotterdam.

Inhoudelijke ontsluiting

Algemeen

De Vlacc ontsluit op trefwoord, genre en thema.

In Nederland kent Biblion genres, trefwoorden en thema's toe.

Biblion en Vlacc hanteren eigen trefwoorden- en genrelijsten. Ook de thematische ontsluiting verschilt, zowel wat termen als wat de toekenningscriteria betreft.

Tijdschriftartikels

De Vlaamse COB's exciperen samen ongeveer 240 Nederlandstalige tijdschriften in de Vlacc. Ze gebruiken hiervoor dezelfde trefwoordenlijst als voor de boeken en andere materialen. Elke COB excerpeert de tijdschriften van haar accentrubrieken.

In Nederland worden de inhoudstafels van circa 13.000 Nederlandstalige en buitenlandse tijdschriften onder meer ontsloten door Swetscan en aan de bibliotheken aangeboden door Pica. Het toekennen van trefwoorden aan tijdschriftartikels wordt zakelijk niet haalbaar bevonden.

Plaatsingssysteem informatieve materialen

Nederlandse en Vlaamse openbare bibliotheken stellen hun collectie informatieve boeken op volgens het Schema voor de Indeling van de Systematische Catalogus in Openbare Bibliotheken (Siso) (Over de Vlaams-Nederlandse samenwerking bij Siso: zie hoofdstuk 2.2.).

Omdat Siso niet erg gebruiksvriendelijk is, zoeken vele openbare bibliotheken sinds de jaren 1980 naar een alternatief plaatsingssysteem voor informatieve media. Zowel in Nederland als in Vlaanderen dokterden individuele bibliotheken alternatieven uit. Recent wordt in beide landen gepoogd tot meer eenheid te komen.

In Vlaanderen ontwikkelden verschillende bibliotheken in de schoot van het COB-Samenwerkingsverband voor de jeugd het Zizo-systeem (Zonder Inspanning Zoeken). De respons is groot: eind 1997 werd Zizo gelanceerd, sinds half 1998 biedt de firma Schulz ondersteuningsmaterialen aan, en in november 1999 waren reeds 125 openbare bibliotheken (40% van het totaal) volledig omgeschakeld of bezig met de omschakeling. Of er ook voor de volwassenenafdeling een uniform alternatief komt, is nog onduidelijk. Sommige bibliotheken ontwikkelen zelf een volledig alternatief, andere maken via kleine of iets grotere ingrepen de Siso gebruiksvriendelijker.

In Nederland heeft Biblion in opdracht van het NBLC het Pim ontwikkeld (Plaatsingssysteem Informatieve Media). Pim is bedoeld voor de jeugd- en volwassenencollecties van kleinere bibliotheken (maximum 12.500 items per collectie). Bij de bestelling van uitleenklare materialen kunnen de bibliotheken kiezen tussen Siso-aanduidingen en Pim. Pim werd pas midden 1999 gelanceerd en het is dus nog te vroeg om de acceptatiegraad in het veld te beoordelen.

2.1.3. Documentatie

Zowel in Vlaanderen (door Vlabin-VBC) als in Nederland (door Probiblio en Biblion samen) worden diverse gedrukte knipselkranten geproduceerd (respectievelijk 7 en 9 titels). Het accent ligt op literaire en op actuele documentatie.

De titels van Biblion luiden: Actuele documentatie, Documentatie auteurs en illustratoren van jeugdboeken, Documentatiemappen populaire auteurs, Informatiemap Wetenschap en Techniek, Knipselkrant buitenlandse letterkunde, Knipselkrant voor de jeugd, Knipselkrant voor jou, Leesmappen maatschappelijke onderwerpen en Literaire knipselkrant. Sinds 1 januari 2000 heeft Biblion om commerciële redenen de publicatie van vier andere gedrukte knipselkranten stopgezet. Het betreft: Documentatie jeugdlectuur in thema's, Knipselkrant buitenlandse bladen, Knipselkrant dag- en weekbladen, Knipselkrant gezondheid en preventie.

De titels van Vlabin-VBC luiden: Aangenaam: documentatie over Vlaamse jeugdauteurs, Documentatiemappen Vlaamse auteurs, Grenzeloos (over buitenlandse auteurs), Buitengewoon (over kunst en cultuur), Puntgaaf (voor jongeren), Blikvanger (over actualiteit), en Themamappen.

Het aanbod van documentatie op cd-rom groeit aan.

Biblion publiceert:

- ♦ de Knipselkrant Nederlandse letterkunde (de Literom);
- ♦ de Fictierom: fictie ontsloten op thema;
- ♦ een Uittrekselbank;
- ♦ een reeks auteursportretten (in samenwerking met NPS radio en NBLC).

Vlabin-VBC bereidt de uitgave van een cd-rom met auteursinformatie voor.

De Nederlandse Knipselkranten zijn vrij ruim verspreid in Vlaanderen:

- ♦ Literaire knipselkrant (verschillende edities samen): 83 abonnementen
- ♦ Knipselkrant buitenlandse letterkunde (idem): 57 abonnementen
- ♦ Documentatie auteurs en illustratoren van jeugdboeken: 67 abonnementen.

De Literom wordt afgenomen door een 70-tal Vlaamse openbare bibliotheken.

Slechts één Vlaamse reeks documentatiemappen wordt in Nederland afgenomen: 'Aangenaam' (over Vlaamse jeugdauteurs) heeft een 20-tal Nederlandse abonnees.

2.1.4. IBL en documentleverantie

In Vlaanderen zijn tussen de bibliotheken afspraken gemaakt over IBL. De POB's zoeken in de Vlacc in welke COB's een werk aanwezig is, en laten hun aanvraag de afgesproken routing volgen. In principe zijn de OB's enkel aanvrager, geen leverancier.

In Oost- en West-Vlaanderen gebeurt IBL eveneens tussen POB's, aan de hand van de provinciale centrale catalogi van Ovinob en Winob. De aanvragen verlopen hier via het softwareprogramma Impala.

In Nederland maakt men onderscheid tussen OBL en IBL. IBL of Interbibliothecair leenverkeer verloopt via de WSF-bibliotheken. Het betreft dan werken van niveau Hoger Beroepsonderwijs (HBO) of hoger. OBL of Onderling Bibliothecair Leenverkeer betreft materialen onder HBO-niveau die door PBC's aan lokale bibliotheken worden geleverd of door lokale bibliotheken aan elkaar. In een aantal provincies gebeurt het IBL/OBL-verkeer via vrijwillige samenwerkingsverbanden. De NCC, aangeboden door Pica, vormt een belangrijk hulpmiddel voor het leenverkeer.

Zowel het Vlaamse als het Nederlandse landelijke netwerk blijkt voldoende uitgebouwd om intern de vraag naar Nederlandstalige titels te beantwoorden. Tussen aangrenzende gemeenten komt Vlaams-Nederlands IBL-verkeer sporadisch voor. Het betreft dan voornamelijk regionaal gebonden informatie.

2.1.5. Digitale producten en diensten

Webwijzer

Nederlandse en Vlaamse openbare bibliotheken werken samen aan de uitbouw van Webwijzer, een laagdrempelige webindex. (Over de samenwerking bij de opbouw van Webwijzer: zie hoofdstuk 2.2.)

Portaalsite voor bibliotheken

Vlaanderen

Bibnet bevat de Vlacc, Webwijzer, de recensies van Vlabin-VBC... Bibnet geeft eveneens informatie over alle openbare bibliotheken, de bibliotheekopleidingen, de organisaties in het werkveld, de vakbladen... Bibnet biedt ook toegang tot alle sites van openbare bibliotheken en tot de sites van instellingen en organisaties in het werkveld.

Nederland

'www.bibliotheek.nl' biedt het publiek toegang tot alle openbare bibliotheken die op het net staan en tot Webwijzer. De openbare bibliotheken zijn eveneens te vinden via de site van de NBD (www.biblionet.nl), via Biblioweb (www.nblc.nl/biblioweb/index.html), eveneens een site van het NBLC, en via nl-menu, de Nederlandse webindex opgesteld door de Koninklijke Bibliotheek (www.nl-menu.nl/nlmenu/bibliotheek/ob.html). De rubriek documentaire informatie van nl-menu inventariseert de sites van het hele Nederlandse bibliotheek- en documentatieveld (<http://www.nl-menu.nl/nlmenu/bibliotheek/home.html>).

Intranet

In Vlaanderen werd met Bibnet een intranet tussen alle openbare bibliotheken gecreëerd. Het luik voor de bibliothecaris is bedoeld als communicatiekanaal, enerzijds tussen de Afdeling Volksontwikkeling en Openbare Bibliotheken van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en de bibliotheken, anderzijds tussen bibliotheken onderling. Het bevat onder meer een viertal nieuwsgroepen van en voor bibliothecarissen. Nieuwe ontwikkelingen binnen de Vlacc worden gesignaleerd, er wordt informatie gegeven over de metingen in het kader van 'performance measurement',... . De bibliotheken geven onder meer hun jaarlijkse werkingscijfers door via het intranet en melden interessante sites aan Webwijzer. Via het intranet kunnen zij eveneens titelbeschrijvingen van de Vlacc downloaden in het eigen bibliotheekstelsel.

De 'dienstingang' voor bibliothecarissen van 'bibliotheek.nl' is nog niet operationeel.

Digitale vragenbanken

In Nederland groeit het aantal elektronische vragenbanken van openbare bibliotheken. Tot voor kort dienden twee vragenbanken zich aan als overkoepelende initiatieven: de Bibliofoon (op de site van Probiblio: <http://www.bibliofoon.nl/>) en de Publiekwijzer van Pica, alleen toegankelijk voor klanten (www.pica.nl/publiekwijzer).

Het NBLC ijvert nu voor één overkoepelend initiatief.

In Vlaanderen zijn nog geen bovenlokale digitale vragenbanken gestart.

2.1.6. Bekendheid met de vakliteratuur over de grens

Bibliotheekblad enerzijds en *Bibliotheek- & archiefgids* en *Info* anderzijds zijn de belangrijkste vakbladen van en voor de openbare bibliotheeksector in het Nederlands taalgebied.

Bibliotheekblad, het Nederlandse vakblad voor openbare bibliotheken, telt 115 Belgische bibliotheken onder zijn abonnees.

Bibliotheek- & archiefgids: heeft 35 Nederlandse abonnees, waaronder 9 openbare bibliotheken. *Info*, het mededelingenblad van VVBAD, telt geen Nederlandse openbare bibliotheken onder zijn abonnees.

2.1.7. Distributiekkanalen voor materialen over de grens

De distributie van vakliteratuur en ondersteunende bibliotheekmaterialen over de Belgisch-Nederlandse grens is vrij ondoorzichtig.

De Vlaamse bibliotheken moeten zich tot drie verschillende bedrijven richten, alleen al om materialen van Biblion te verwerven:

- ♦ abonnementen op tijdschriften, knipselkranten en a.i.'s verlopen via de tijdschriftenagent Swets Belgium;
- ♦ boeken kunnen besteld worden bij uitgeverij en boekhandel Davidsfonds-Infodok;
- ♦ bibliotheektechnische materialen worden geleverd door de firma BTJ Europe.

Deze bedrijven zijn ook verantwoordelijk voor de bekendmaking van de publicaties en producten. Nederlandse bibliotheken die vakliteratuur of tijdschriften willen bestellen kunnen terecht bij de producent zelf, of bij een tijdschriftenagent.

2.2. Huidige samenwerkingsverbanden

Momenteel bestaan er drie Vlaams-Nederlandse samenwerkingsverbanden op landelijk niveau: één op het nieuwe terrein van de digitale informatie, één op een traditioneel bibliotheektechnisch terrein, en één op het vlak van leesbevordering. Het zijn concrete realisaties, gegroeid uit de praktijk. Lokale en regionale initiatieven worden hier bewust niet in beeld gebracht.

2.2.1. Webwijzer

Webwijzer, de webindex van Vlaamse en Nederlandstalige openbare bibliotheken, wil sites selecteren en ontsluiten voor het brede publiek.

Ontstaan en organisatie

Webwijzer is in 1997 in Vlaanderen ontstaan op initiatief van het COB-Samenwerkingsverband. Het maakt nu deel uit van Bibnet, het internetproject voor openbare bibliotheken van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Voor de inhoudelijke invulling wordt een beroep gedaan op alle openbare bibliotheken in het werkveld. Zij kunnen interessante sites aanmelden bij één van de twaalf rubriekscoördinatoren. Selectiecriteria zijn juistheid, actualiteit en volledigheid van de aangeboden informatie. Commerciële sites die louter reclame bevatten worden geweerd, net als gespecialiseerde wetenschappelijke sites. De nadruk ligt op Nederlandstalige informatie. Het classificeren en het toekennen van trefwoorden gebeurt door de eindredacteur. Webwijzer wordt gestuurd door de Webwijzerwerkgroep, bestaande uit de COB's en POB's die de rubriekscoördinatoren leveren. Technische ondersteuning wordt geboden door het COI (Centrum voor Overheidsinformatica). Voor de indeling in rubrieken werd een eigen index ontworpen. De trefwoorden worden toegekend op basis van de trefwoordenlijst van de Vlacc. De geselecteerde sites worden overigens ook opgenomen in de Vlacc.

Samenwerking met Nederland

Toen ook Nederland eenheid wilde brengen in verschillende initiatieven die waren ontstaan om websites op een eenvoudige wijze toegankelijk te maken voor de bibliotheekgebruiker, kwam men in contact met de Webwijzer. Die werd erkend als een sterk en kwalitatief goed project. Het NBLC en de afdeling Volksontwikkeling Bibliotheken van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap kwamen overeen op volgende basis samen te werken:

- ♦ de werkwijze van de Webwijzerwerkgroep werd in Nederland volledig overgenomen. Ook in Nederland gingen rubrieksredacteurs en een eindredacteur aan de slag. Het COI blijft voor de technische ondersteuning zorgen;
- ♦ voor de ontsluiting werden afspraken gemaakt: de Vlaamse eindredactie kent trefwoorden toe, de Nederlandse zorgt ervoor dat nieuwe sites bij een (deel)rubriek worden ondergebracht;
- ♦ een nieuwe lay-out werd voorzien, evenals een promotiecampagne;
- ♦ de financiële lasten werden verdeeld tussen het NBLC en het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Verschillen en overeenkomsten

- ♦ In Vlaanderen groeide het initiatief vanuit de basis: een aantal bibliotheken voelde de noodzaak aan websites te selecteren en te ontsluiten en vond hiervoor een klankbord bij het COB-Samenwerkingsverband. In Nederland kwam het initiatief tot coördinatie meer van bovenuit: om dubbel werk in verschillende lokale en regionale initiatieven te voorkomen, ging het NBLC een overkoepelend initiatief ontwikkelen.

- ♦ In Vlaanderen wordt Webwijzer op permanente basis gefinancierd door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Het Ministerie is dan ook eigenaar van Webwijzer. De financiering behelst uitsluitend de ontwikkelings- en onderhoudskosten. Alle meewerkende bibliotheken (36 of meer dan 10% van alle openbare bibliotheken in 1999) dragen hun steentje bij op vrijwillige basis en worden daar niet extra voor vergoed. Voor de coördinator is het een uitdaging om binnen dit vrijblijvend kader toch een samenhangend project tot stand te brengen. In Nederland ontvangt het NBLC een subsidie om het project te ontwikkelen. De realisatie ervan ligt bij Probiblio en bij de WSF-bibliotheken. Probiblio doet de eindredactie, de WSF-bibliotheken leveren rubriekscoördinatoren. Dit alles wordt vertaald in zakelijke overeenkomsten, die bepalen wie welke vergoeding ontvangt voor welke prestatie. Hoe de financiering op lange termijn zal gebeuren, is niet zo duidelijk.

Raadpleging

De Webwijzer kan vrij geraadpleegd worden, zowel in de openbare bibliotheek als elders.

In Vlaanderen kan dat via Bibnet (www.bib.vlaanderen.be), in Nederland via 'bibliotheek.nl' en via de site van Probiblio (www.probiblio.nl).

Appreciatie

Uit opmerkingen in *Bibliotheekblad* en uit gesprekken blijkt dat bij Nederlandse bibliothecarissen heel wat vragen leven over de inhoud en de kwaliteit van Webwijzer. In Vlaanderen worden geen soortgelijke kritische geluiden gesignaleerd.

2.2.2. Siso-commissie

Het Schema voor de Indeling van de Systematische Catalogus in Openbare Bibliotheken (Siso) werd voor het eerst in Nederland gepubliceerd in 1957.

In 1986 stelde Vlaanderen in samenspraak met Nederland een uniforme Vlaamse Siso op, waarin enkele rubrieken aangepast werden aan de Vlaamse situatie (onderwijs, geschiedenis...).

Het Siso is permanent in ontwikkeling. Wijzigingen worden in Nederland voorgesteld door de Siso-redactie van Biblion, besproken in de Werkgroep Classificatie en getoetst in het werkveld. De Werkgroep Classificatie, bestaande uit mensen die de praktijk kennen, beslist uiteindelijk over de wijzigingen.

In Vlaanderen is een Siso-commissie actief, eveneens bestaande uit praktijkmensen. Zij formuleert voorstellen voor wijzigingen en discussieert over de wijzigingen die vanuit Nederland worden voorgesteld. Over de specifiek Vlaamse aangelegenheden beslist de Vlaamse Siso-commissie autonoom.

De verbinding tussen de Vlaamse Siso-commissie en de Nederlandse Werkgroep Classificatie wordt gelegd door de Vlaamse vertegenwoordiger in de Werkgroep Classificatie. Officieel zetelt die afgevaardigde als waarnemer, in de praktijk is hij volwaardig lid. De voorstellen vanuit Vlaanderen worden ernstig besproken, bezwaren van Vlaamse kant tegen voorgestelde wijzigingen worden in overweging genomen.

Het copyright op het Siso berust bij Biblion, het copyright op het Vlaamse Siso bij Vlabin-VBC. Echt gelijkwaardig kan het partnership niet genoemd worden, vermits de beslissingen worden genomen door de - overwegend Nederlandse - Werkgroep Classificatie. Zowel de Vlaamse als de Nederlandse partners laten zich echter in positieve zin uit over de huidige samenwerking.

2.2.3 Platform leeskringen

Het platform leeskringen is gegroeid uit een enquête over de dienstverlening aan leeskringen door openbare bibliotheken in 1997 en een Vlaams-Nederlandse studiedag over leeskringen in 1998. Beide activiteiten konden rekenen op steun van de Nederlandse Taalunie.

Het platform is samengesteld uit 'spilfiguren' uit het bibliotheekveld, vijf Nederlanders en drie Vlamingen. De deelnemers van Nederlandse kant zijn: één medewerker van het NBLC (tevens voorzitter), twee bibliothecarissen, twee medewerkers van PBC's. Aan Vlaamse kant zetelen in het overleg: het Katholiek Centrum voor Lectuurinformatie en Bibliotheekwerk (KCLB), tevens secretaris, één bibliothecaris van een COB en één bibliothecaris van een POB.

Het belangrijkste actiepunt is de opbouw van het 'Literatuurplein', een site over leeskringen, literaire cursussen, literaire evenementen en creatief schrijven. Deze site is nog niet operationeel.

Het platform streeft eveneens naar afstemming voor de samenstelling van documentatiemappen voor leeskringen. Daardoor kan het aanbod uitgebreid en verdubbeld worden.

Zowel de technische als de inhoudelijke kant van het 'Literatuurplein' wordt gefinancierd in het kader van Nap-2, de tweede editie van het - Nederlandse - Nationaal Actieprogramma Elektronische snelwegen, waarin verder vorm wordt gegeven aan de idee van openbare bibliotheken als publieke toegangsweg tot elektronische informatiediensten.

Een financiële inbreng vanuit Vlaanderen is nog niet gerealiseerd.

Van Vlaamse kant wordt ook sterk het gebrek aan structurele ondersteuning ervaren: er is (nog) geen koepelinstantie die leesbevordering structureel kan ondersteunen.

3. ALGEMENE BEVINDINGEN

3.1. Verschillen in beleid

De politieke aansturing van het bibliotheekwezen in Nederland gebeurt van op afstand. Noch de staatssecretaris, noch de kabinetten, noch de ambtelijke apparaten houden zich bezig met de uitvoering van het beleid. Dit geldt zowel voor het nationale als voor het provinciale en het gemeentelijke niveau. Vertrekkend vanuit een (meerjaren)beleidsplan waarin een aantal doelen omschreven is, krijgen de uitvoerders (NBLC, PBC's of lokale bibliotheken) middelen ter beschikking om deze doelen te bereiken. Door de volledige decentralisatie van het bibliotheekwezen naar het provinciale en het gemeentelijke niveau toe, heeft de Nederlandse centrale overheid zelf geen rechtstreekse sturingsmogelijkheden meer.

Een dergelijk afstandelijk beleid heeft tot gevolg dat er een grote verscheidenheid van uitvoerende structuren is die zeer autonoom kunnen werken. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering is in handen van de organisatie in kwestie. Er worden hoge eisen gesteld aan het management van de organisatie. De verzakelijking van de relaties tussen overheden en uitvoerders enerzijds en tussen de uitvoerders onderling anderzijds zit in dit systeem als het ware ingebakken. Het verwerven én behouden van een 'markt' positie is een overlevingsvoorwaarde. Eensgezindheid over opdrachten en taken is niet vanzelfsprekend.

In Vlaanderen werkt de overheid (uitgebreidere kabinetten en administratie) veeleer centralistisch. Via het bibliotheekdecreet en de gedetailleerde uitvoeringsbesluiten, wordt de werking van het bibliotheekwezen van boven uit gestuurd. Van een afstandelijk beleid is geen sprake. Het is een traditie dat hij die betaalt, bestuurt. Daarenboven voelen de politici zich als democratisch verkozenen zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid en de goede besteding van de overheidsmiddelen. De Vlaamse Gemeenschap is rechtstreeks als uitvoerder betrokken bij bovenlokale initiatieven zoals de centrale catalogus en Bibnet. De provinciale overheden van Oost- en West-Vlaanderen beheren de provinciale catalogi. Er zijn geen zelfstandige beleidsuitvoerende organisaties.

Lokale bibliotheken, doorgaans overheidsinstellingen, beschikken over een zeer beperkte autonomie. Het managementdenken is veel minder aan de orde. Culturele aspecten primeren.

In de nabije toekomst zal de oprichting van het Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken hier verandering in brengen. Dit bovenlokale steunpunt voor bibliotheken zal binnen de contouren van een globale overeenkomst de bestaande initiatieven voor de Vlaamse Gemeenschap beheren, en daarnaast ook de mogelijkheid krijgen nieuwe initiatieven te ondersteunen.

3.2. Verschillen in mentaliteit

- ♦ In Nederland is er meer *individuele profileringsdrang* dan in Vlaanderen. Dit is zowel een gevolg van het feit dat de meeste Nederlandse bibliotheken en bibliotheekorganisaties stichtingen zijn, als van de subsidiëring op basis van output. De bibliotheken moeten zichzelf bewijzen ten overstaan van hun subsidiegever. Op het terrein van de digitale informatie is dit duidelijk merkbaar: elke grote(re) Nederlandse bibliotheek ontplooit op dit terrein eigen initiatieven. Deze profileringsdrang wordt in Vlaanderen niet ervaren.

- ♦ In Vlaanderen denkt men minder in termen van '*rendement*' en '*efficiency*' dan in Nederland. De vakinhoudelijke, eerder ambachtelijke aanpak primeert. De inhoudelijke ontsluiting van tijdschriftartikelen is daar een treffende illustratie van: trefwoorden worden in de Vlacc toegekend op basis van een analyse van de inhoud van het artikel; in Nederland ontsluit men op basis van titelwoorden omdat de toekenning van trefwoorden op basis van de inhoud te duur is.
- ♦ In Vlaanderen heerst een grote huiver voor de *verzakelijking* van de bibliotheeksector, die men in Nederland waarneemt. De Vlaamse bibliotheken willen zoveel mogelijk publieksdiensten gratis en in elk geval laagdrempelig houden. Men wil de bibliotheekdiensten uit de markt van vraag en aanbod houden. Om de kosten van nieuwe initiatieven te dragen wordt er meer appèl op de overheid gedaan. De gebruikersbijdragen liggen aanzienlijk lager. De wijze waarop de leenrechtvergoedingen in Nederland geregeld zijn - het enige land in Europa waarbij de volwassen gebruiker veelal rechtstreeks betaalt -, wordt ervaren als een kaakslag voor het bibliotheekwezen en de vrije toegang tot informatie .
- ♦ In de Nederlandse bibliotheeksector is men gewend *diensten onderling te verrekenen*, zowel tussen bibliotheekorganisaties onderling als tussen organisaties en bibliotheken. In Vlaanderen gebeurt dit zelden. Bibliotheken werken op vrijwillige basis mee aan projecten. De verschillende wijze waarop in Vlaanderen en Nederland de medewerking aan Webwijzer wordt georganiseerd, vormt hier een sprekend voorbeeld van. Dit verschil in interne aanpak vormt echter geen belemmering voor zakelijke afspraken tussen de Vlaamse en de Nederlandse partners over de financiering van het project.
- ♦ In Vlaanderen groeien vele *initiatieven* van onderuit. De Bibliotheekweek, de Zizo, de Webwijzer, de Jeugdbibliotheekweek,... steunen op de vrijwillige en onbezoldigde inzet van bibliotheekmedewerkers. Sommige initiatieven worden gerealiseerd met overheidssteun (Webwijzer en Bibliotheekweek), andere zonder (Zizo). In Nederland heeft het bibliotheekveld een eerder afwachtende houding. Deze taak wordt doorgeschoven naar de bovenlokale organisaties die daarover initiatieven moeten nemen.
- ♦ De wijze en het tijdstip waarop Nederland en Vlaanderen via de vakliteratuur naar buiten treden is erg verschillend. Zodra in Nederland een initiatief op stapel staat, dus nog lang vóór er resultaten zijn, wordt er al over geschreven. De Vlaamse bibliotheeksector zal pas over een nieuwe ontwikkeling publiceren als ze operationeel is.

3.3. Verschillen in schaalgrootte

Nederland telt veel meer grote bibliotheken en meer grote bibliotheekorganisaties dan Vlaanderen. Grote verschillen in mankracht en middelen zijn niet erg bevorderlijk voor een gelijkwaardige samenwerking. De kleinste partner past zich in dergelijke situaties eerder aan de grootste aan dan omgekeerd.

3.4. Verschillen in kennis over en weer

Om tot afstemming en samenwerking over de grens heen te komen, moeten de Nederlandse en de Vlaamse bibliotheken en bibliotheekorganisaties elkaar kennen. Aan die kennis lijkt nog een en ander te schorten. De Vlaamse bibliothecarissen zijn redelijk goed op de hoogte van wat in Nederland gebeurt. Andersom is dat veel minder het geval.

Dat blijkt uit de verspreiding van de vakliteratuur en uit de berichtgeving in de vakliteratuur. *Info*, het mededelingenblad van de VVBAD, bericht regelmatig over actuele zaken in Nederland. In *Bibliotheekblad* komt Vlaanderen slechts sporadisch aan bod.

Het besef dat de Vlaamse bibliotheeksector gedurende de voorbije twintig jaar geprofessionaliseerd is, dringt momenteel in Nederland langzaam door. De samenwerking rond *Webwijzer*, de publicatie van het boek *Twintig jaar Openbare Bibliotheekbouw in Vlaanderen, 1978-1997* en vooral persoonlijke contacten dragen hiertoe bij. Waar Vlaamse en Nederlandse bibliothecarissen elkaar ontmoeten, erkennen ze elkaars professionaliteit.

4. AANBEVELINGEN VOOR AFSTEMMING EN SAMENWERKING

Op het vlak van beleid en mentaliteit zijn de verschillen tussen de Nederlandse en de Vlaamse openbare bibliotheeksector niet gering. Toch houden Vlaamse en Nederlandse openbare bibliotheken zich in essentie met hetzelfde bezig: ze doen aan informatiebemiddeling en ze profileren zich als cultuurhuizen en ontmoetingsplaatsen. Omdat ze dat bovendien in dezelfde taal doen, lijken afstemming en samenwerking aangewezen. Enkele externe factoren vormen eveneens een gunstig klimaat voor samenwerking: de digitalisering van de informatie, de Europese wet- en regelgeving, en het kader dat geboden wordt door de Nederlandse Taalunie.

Overleg, afstemming en samenwerking bieden onmiskenbare voordelen: kennis, ervaring en expertise kunnen beter benut worden. Dit leidt tot betere producten en diensten tegen een lagere kostprijs en dus tot een betere ondersteuning van het plaatselijk bibliotheekwerk. Daar heeft de eindgebruiker dan weer baat bij. Het verbeteren van de service aan de Vlaamse en de Nederlandse gebruiker moet immers het gezamenlijk doel zijn van iedere zinvolle samenwerking. Samenwerking staat dan ook haaks op individualisme.

De algemene aanbevelingen die hier worden gedaan, vormen slechts een vertrekpunt. Zij moeten nog vertaald worden in concrete initiatieven waar lokale bibliotheken voordeel bij hebben.

De eerste reeks aanbevelingen bereiden het terrein voor: informatie-uitwisseling en ontmoetingen tussen vakgenoten kunnen een openheid en een draagvlak voor samenwerking creëren. In de tweede reeks aanbevelingen worden enkele terreinen aangegeven waarop samenwerking mogelijk is.

4.1. Uitwisseling van informatie

De vastgestelde lacunes in de kennis van wat over de grens gebeurt (en deze lacunes zijn talrijker in Nederland dan in Vlaanderen) kunnen op verschillende manieren opgevuld worden:

- ♦ In *Bibliotheekblad* kan regelmatig nieuws over de Vlaamse bibliotheeksector gepubliceerd worden.
- ♦ Een Vlaams-Nederlands meldpunt voor (nieuwe) initiatieven is noodzakelijk. Hierbij wordt concreet gedacht aan het NBLC enerzijds en het VCOB anderzijds. Elke organisatie of instantie die nieuwe bovenlokale initiatieven uitdenkt of plant, zou dit moeten meedelen. Uitwisseling van methodieken moet hier eveneens een aandachtspunt zijn.
- ♦ Een digitale nieuwsgroep voor Vlaamse en Nederlandse bibliothecarissen moet opgericht worden. Er moet eveneens nagegaan worden of het interessant is het luik voor de bibliothecaris van Bibnet en de nog op te richten dienstingang van 'bibliotheek.nl' voor het hele taalgebied open te stellen.
- ♦ Bij de organisatie van congressen en symposia kunnen deskundigen van over de grens uitgenodigd worden.
- ♦ In beroepsopleidingen, trainingen en bijscholingen kunnen Nederlandse / Vlaamse gastdocenten uitgenodigd worden.
- ♦ In de geëigende werkgroepen en commissies moet een structurele vertegenwoordiging vanuit Vlaanderen / Nederland voorzien worden.
- ♦ In het algemeen moeten ontmoetingen tussen Vlaamse en Nederlandse vakgenoten gestimuleerd worden.

4.2. Deelterreinen voor samenwerking

4.2.1. Mediaverwerving

Recensies

Het verdient aanbeveling het aanbod van Vlabin-VBC en Vlacam enerzijds en van Biblion anderzijds te onderzoeken. Dit houdt in dat sterktes en zwaktes in beeld gebracht worden en dat lacunes opgespoord worden. Hierbij moet bijvoorbeeld nagegaan worden of Vlaamse schrijvers en uitgevers voldoende aan bod komen in de a.i.'s. Dat onderzoek kan leiden tot een verbetering van de diverse eindproducten en tot een betere communicatie over het nut van deze bronnen voor de collectievorming.

Het is dus geenszins de bedoeling tot één recensiedienst te komen, want dat zou een verschraling van het aanbod betekenen.

De Nederlandse grootstedelijke bibliotheken signaleren een behoefte aan recensies over materialen voor hun regionale steuncollectie. Het is zinvol te onderzoeken of samenwerking met grote Vlaamse bibliotheken hier wenselijk en mogelijk is.

Centrale boekverwerking in Vlaanderen

In Vlaanderen is er behoefte aan centrale boekverwerking. Er moet nagegaan worden of Vlaanderen hier zaken kan doen met de NBD. Voorwaarde is dan wel dat de Vlaamse bibliotheeksector en de Vlaamse boekhandels- en uitgeverwereld als volwaardige partners participeren.

Enkele structurele problemen, die de bibliotheeksector overstijgen, moeten eerst of gelijktijdig worden aangepakt:

- ♦ de afwezigheid van een vaste boekenprijs in Vlaanderen;
- ♦ het monopolie op de boekenimport tussen Nederland en Vlaanderen;
- ♦ de verplichting tot openbare aanbesteding voor de aankoop van collecties in Vlaanderen.

4.2.2. Digitale informatie

Het terrein van de digitale informatie is relatief nieuw. Er is heel veel in ontwikkeling, er ligt nog weinig vast. Dat maakt het heel geschikt voor samenwerking. Digitale informatie laat zich daarenboven niet tegenhouden door landgrenzen.

Op drie deelterreinen dient samenwerking zich aan:

Bij de verwerving van licenties

Nederlandse en Vlaamse bibliotheken kunnen gezamenlijk onderhandelen voor licenties op databanken.

Binnen het WSF-Samenwerkingsverband opereert reeds een inkoopcommissie 'nieuwe media'. Zij onderhandelt met leveranciers over de gezamenlijke aankoop van databestanden, on-lineverbindingen en cd-roms. Een uitbreiding van deze commissie met andere grote bibliotheken uit Vlaanderen en Nederland kan haar slagkracht vergroten.

Natuurlijk moet eerst bekeken worden in welke bestanden men gezamenlijk geïnteresseerd is en of collectieve onderhandelingen daarover niet (ook) op een ander niveau kunnen gevoerd worden, bijvoorbeeld samen met wetenschappelijke en/of schoolbibliotheken.

In ieder geval is de uitwisseling van ervaringen met het collectief aanschaffen en van strategieën inzake gemeenschappelijk onderhandelen wenselijk.

Bij de opbouw van een digitale vragenbank

Een digitale vragenbank betekent dat de lezer via de computer vragen kan stellen aan de bibliotheek. De bibliotheek zoekt het antwoord op in traditionele of in digitale bronnen en meldt dat via internet, of vermeldt waar het antwoord gevonden kan worden. Deze dienst kan door het bibliotheekveld samen opgebouwd worden, ook grensoverschrijdend: vragen worden gericht aan één e-mailadres, om ze te beantwoorden wordt een taakverdeling tussen bibliotheken afgesproken, de beantwoorde vragen worden logisch gerangschikt en toegankelijk gemaakt voor het publiek. Lokale en regionale informatie kan plaatselijk worden toegevoegd. Het uitgangspunt luidt: opzoekwerk dat in één bibliotheek is verricht, moet niet overgedaan worden in een andere bibliotheek. Gezien het NBLC reeds coördinerend wenst op te treden in de veelheid van Nederlandse bibliotheekvragenbanken, lijkt het ook de aangewezen gesprekspartner. Vlaanderen kan voorlopig terugvallen op de Bibnetstuurgroep en/of op het model van Webwijzer.

Bij de opbouw van een digitale bibliotheek

Onder digitale bibliotheek verstaan we een virtuele bibliotheek die per onderwerp de beste informatiebronnen selecteert. Zij biedt toegang tot sites en tot andere digitale informatie en ze verwijst naar boeken, tijdschriften, video's... De informatiebronnen worden geselecteerd op basis van een aantal criteria, waarbij kwaliteit en toegankelijkheid vooropstaan. De bibliotheken kennen dus als het ware een kwaliteitslabel toe aan de meest geschikte bronnen, onafhankelijk van de drager.

De samenstelling van de digitale bibliotheek is een opdracht voor de hele Nederlandstalige bibliotheeksector.

Voordelen van schaalvergroting via samenwerking zijn hier vanzelfsprekend: vele handen maken het werk licht, specialisatie op deelterreinen is mogelijk, informatie van over de grens maar binnen hetzelfde taalgebied wordt beter toegankelijk. De toegangsrechten tot digitale bronnen kunnen gezamenlijk worden bedongen.

Het model van Webwijzer kan hier als vertrekpunt dienen.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- ♦ Jaarverslag 1997: Afdeling Volksontwikkeling en Bibliotheken: openbare bibliotheken en culturele centra.- Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1998.- 127 p.
- ♦ Gids informatiesector 1998/1999.- Den Haag: NBLC, 1998.- 302 p.
- ♦ Letterenbeleid in Vlaanderen en Nederland: Rapport van de werkgroep Letteren, ingesteld door de Commissie Cultureel Verdrag en de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren van de Nederlandse Taalunie ter voorbereiding van de Vlaams-Nederlandse Conferentie te Gent, 26-27 november 1999.- Onuitgegeven rapport.- 17 p.
- ♦ Baeten, P., Krijnen, A. en Latuheru, E., De verdwenen grens als barrière? Een onderzoek naar grensoverschrijdende samenwerking tussen openbare bibliotheken in Vlaanderen en Zuid-Nederland.- s.l. .- 1995. - 77 p.
- ♦ Bauwens, Luc, Webwijzer: een website story, in: *Bibliotheek- & archiefgids*, (1999) 3, p. 103-107.
- ♦ Heuff, Inge, Webwijzer ontsluit internetsites: samenwerking Nederland en Vlaanderen soepel en positief, in: *Bibliotheekblad*, (1999) 4, p. 10-11.
- ♦ De laatste twee jaargangen van:
  - ♦ *Bibliotheekblad*
  - ♦ *Bibliotheek- & archiefgids*
  - ♦ *Info*
  - ♦ *Informatie Professional*

BIJLAGE 1: LIJST GESPREKSPARTNERS

Deelnemers rondetafelgesprekken

Henk Ewoldt, Openbare Bibliotheek Tilburg
Jan Hovy, Openbare Bibliotheek Arnhem
Theo Peeters, Openbare Bibliotheek Oosterhout
Wim Renes, Openbare Bibliotheek Den Haag

Mireille Geerinck, Plaatselijke Openbare Bibliotheek Beveren
Martin Goossens, Plaatselijke Openbare Bibliotheek Maaseik
Frans Heymans, Centrale Openbare Bibliotheek Gent
Relinde Raeymaekers, Centrale Openbare Bibliotheek Brussel

Individuele gesprekspartners

Geert Roelandts, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Volksontwikkeling en Bibliotheken

Mieke van den Besselaar, NBLC

Karel Michiels, Plaatselijke Openbare Bibliotheek Baarle-Hertog
Peter van den Heijkant, Openbare Bibliotheek Baarle-Nassau
Bert Jansen, PBC Noord-Brabant

Documentaire ondersteuning

Marie-Louise Groenland, Kenniscentrum NBLC
Marc Storms, Vakbibliotheek VVBAD

BIJLAGE 2: RONDETAFFELGESPREKKEN

Situering rondetaffelgesprekken

Op 19 november 1999 had in Antwerpen een rondetaffelgesprek plaats met vier Vlaamse bibliothecarissen, op 23 november 1999 werd in Tilburg een soortgelijk gesprek gevoerd met vier Nederlandse openbare bibliotheekdirecteuren.

Deelnemers aan Vlaamse zijde waren: Mireille Geerinck (POB Beveren), Martin Goossens (POB Maaseik), Frans Heymans (COB Gent), Relinde Raeymaekers (COB Brussel). Het verslag werd gemaakt door Marijke Hoflack (VVBAD).

Deelnemers aan Nederlandse zijde waren: Theo Peeters (OB Oosterhout), Jan Hovy (OB Arnhem), Wim Renes (OB Den Haag), Henk Ewoldt (OB Tilburg). Het verslag werd gemaakt door Army Theeuwes (OB Tilburg). Beide gesprekken werden geleid door Mie Van Boxem.

De keuze van de gesprekspartners gebeurde door Henk Ewoldt voor Nederland, door Marc Storms voor Vlaanderen.

De bedoeling van deze gesprekken was:

1. Een beter zicht krijgen op bovenlokale producten en diensten in het Nederlandse bibliotheekveld.
2. Peilen of er behoefte is aan meer afstemming in de bibliotheekpraktijk tussen Vlaanderen en Nederland.
3. Een zicht krijgen op ervaringen met grensoverschrijdende bovenlokale samenwerking.
4. Peilen naar de kennis van wat over de grens gebeurt.

In de gesprekken werden de verschillende deelreinen die in het onderzoek aan bod komen, overlopen.

Vooraf dient opgemerkt dat de samenstelling van de gespreksgroep in Vlaanderen en Nederland niet volledig analoog was:

- ♦ Voor Nederland zaten drie directeuren van grote tot zeer grote bibliotheken en één directeur van een middelgrote bibliotheek rond de tafel. (resp. 440.000 inw., 185.000 inw., 136.000 inw. en 50.000 inw.). Drie deelnemers zijn directeur van een WSF-bibliotheek.
- ♦ Aan de Vlaamse gespreksronde namen twee hoofdbibliothecarissen van een (groot)stedelijke bibliotheek deel, één bibliothecaris van een middelgrote bibliotheek en één bibliothecaris van een kleinere bibliotheek. (resp. 225.000 inw., 55.000 inw., 45.000 inw. en 22.000 inw.). Twee deelnemers leiden een COB.

Dit verschil is geen toeval: in Vlaanderen zijn slechts drie bibliotheken met een werkgebied van meer dan 100.000 inwoners, en heeft elke gemeente vanaf 5.000 inwoners een zelfstandige bibliotheek.

Samenvatting rondetaffelgesprekken

1. Mediaverwerving

1.1. Recensies

In Nederland zijn a.i.'s sinds dertig jaar ingeburgerd, en kan men zich geen collectievorming indenken zonder a.i.'s.

Alhoewel..., het werken met collectieprofielen en diverse experimenten met standing orders doet hier en daar vragen rijzen over de noodzaak van a.i.'s.

Drie van de vier Vlaamse bibliotheken rond de tafel zijn geabonneerd op de Nederlandse a.i.'s. Ze gebruiken ze in min of meerdere mate voor collectievorming. De ene bibliothecaris vindt dat het aanbod de collectie verrijkt, vooral wat betreft de gespecialiseerdere werken, een andere hoort zijn medewerkers klagen over de inhoudelijke kwaliteit van de recensies. Ook de prijs ligt vrij hoog. Vlaamse auteurs blijken nog steeds onvoldoende aan bod te komen. Dat de a.i.'s ook on line verkrijgbaar zijn, vindt men positief.

Leesidee is in Nederland nagenoeg onbekend en wordt in grotere Vlaamse bibliotheken gebruikt voor controle en aanvulling achteraf. Voor kleinere entiteiten wordt *Leesidee* ook gebruikt om titels te selecteren.

Aangezien *Leesidee* en de a.i.'s hetzelfde doen, namelijk inhoudelijke informatie verschaffen over nieuwe publicaties, lijkt, althans voor de Vlaamse bibliothecarissen, samenwerking voor de hand te liggen. Bij de Nederlandse collega's is hier duidelijk weinig belangstelling voor: hun systeem voldoet, en nieuwe ontwikkelingen wijzen eerder op een verminderende nood aan inhoudelijke informatie. Hierop is één uitzondering: informatie over wetenschappelijke titels die slechts thuishoren in COB's en WSF-bibliotheken wordt nu niet aangeboden in de a.i.'s. WSF-bibliotheken en COB's zouden hier samen leveranciers en afnemers kunnen zijn.

1.2. Uitleenklare materialen

In Nederland is de aanschaf van uitleenklare materialen volledig ingeburgerd en onmisbaar.

In Vlaanderen bestaat geen systeem van centrale boekverwerking.

In Vlaamse bibliotheken gelden de (Europese) richtlijnen voor overheidsopdrachten en is men verplicht te werken met aanbestedingen. De invulling ervan verschilt van gemeente tot gemeente. Volgens sommigen zou bestellen via een organisatie als NBD hierin ingepast kunnen worden, volgens anderen niet.

AVM en cd-roms worden in een aantal Belgisch-Limburgse grensgemeenten kastklaar gekocht bij NBD.

Een aantal Vlaamse bibliotheken zou zeer blij zijn met een Vlaamse afdeling van NBD, waarin Vlaanderen dan een evenwaardige partner is. Men heeft wel reserves tegenover de commerciële instelling van NBD. De vraag wie er in Vlaanderen dan wel gesprekspartner kan zijn blijft voorlopig ook open (VCOB?).

De Nederlandse bibliothecarissen zien in centrale afname van uitleenklare materialen ook een voordeel: een prijsverlaging voor alle bibliotheken.

1.3. Bewaarpolitiek

In Vlaanderen zijn een aantal rubrieken als accentrubrieken toegewezen aan een COB. Dat houdt in dat de COB voor deze rubrieken ruimer aanschaf en minder afvoert. De POB's zijn vragende partij voor een goede bewaarpolitiek zodat zij zeker kunnen zijn dat wat zij afvoeren nog ergens in het netwerk bewaard wordt.

In Nederland hebben de WSF-bibliotheken de intentie een bewaarbeleid te voeren: accentrubrieken zijn verdeeld, maar er zijn nog geen bewaartermijnen afgesproken. Over tijdschriften bestaat de afspraak dat wie als laatste het abonnement op een bepaald tijdschrift stopt, dat meldt.

In vroegere verkennende gesprekken tussen COB's en WSF-bibliotheken zijn bewaarpolitiek en accentrubrieken reeds onderwerp van informatie-uitwisseling geweest.

2. Ontsluiting

2.1. Titelbeschrijvingen

In Nederland heeft men de GGC van Pica, die zowel wetenschappelijke bibliotheken als openbare bibliotheken omvat. Openbare bibliotheken kunnen titelbeschrijvingen van Pica afnemen en invoeren. De meeste bibliotheken ontvangen hun titelbeschrijvingen van Biblion, dat aan Pica levert.

De Vlacc is de Vlaamse centrale catalogus van de COB's. De COB's en Vlabin-VBC voeden de Vlacc. POB's kunnen bijna gratis overnemen. Sommige Vlaamse bibliotheken nemen titels van AVM en cd-roms over van de centrale bibliotheek Rotterdam, een enkele POB zou alle titelbeschrijvingen overnemen van Biblion.

Momenteel herdenken verscheidene werkgroepen in Vlaanderen het centraal catalogiseren. De werkgroep 'externe bronnen' onderzoekt onder meer of overname van titels uit Pica mogelijk is.

2.2. Inhoudelijke ontsluiting

Vlaanderen en Nederland werken los van elkaar (via Biblion enerzijds, via Vlacc anderzijds). Iedere partij is tevreden met zijn eigen systeem. Aan beide zijden van de grens bestaat de indruk dat in Vlaanderen de inhoudelijke ontsluiting dieper gaat.

De Nederlandse gesprekspartners verschillen onderling sterk van mening over de toekomst en het belang van inhoudelijke ontsluiting. Volgens de ene levert bibliotheekontsluiting een belangrijke en noodzakelijke meerwaarde, volgens een andere zal daar een afnemende belangstelling voor zijn, omdat het publiek zich tevreden stelt met 'internetachtig' zoeken.

2.3. Plaatsingssystemen

De Vlaamse bibliothecarissen betreuren dat Pim (Nederland) en Zizo (Vlaanderen) los van elkaar zijn ontwikkeld. Ze vinden de samenwerking binnen de Siso-commissie belangrijk. De Nederlandse gesprekspartners vinden dat de Siso-commissie achter de feiten aanholt en weinig toekomst heeft.

De Nederlandse bibliothecarissen van grote bibliotheken zouden het graag vernemen als Vlaanderen een alternatief voor Siso in grote bibliotheken ontwikkelt. Zij vinden Siso 'goed maar gebruiksonvriendelijk'.

2.4. Ontsluiting tijdschriftartikels

De Vlaamse bibliothecarissen zijn tevreden over de inhoudelijke ontsluiting van Nederlandstalige tijdschriftartikels in de Vlacc.

Sommige Nederlandstalige gesprekspartners betreuren dat Nederland tijdschriftartikels alleen nog ontsluit op titelwoord, maar om redenen van efficiëntie wordt inhoudelijke ontsluiting op trefwoord niet meer haalbaar geacht.

3. Documentatie

In Nederland zijn gedrukte documentatiemappen op hun retour. In Vlaanderen is de uitbouw ervan nooit sterk geweest. Wederzijdse afstemming tussen Vlaamse en Nederlandse producten is er al helemaal niet. Wat cd-roms betreft is Biblion bezig zijn gamma uit te breiden. De plannen van Vlabin-VBC hieromtrent zijn onbekend.

Sommigen verwachten dat elektronische knipselkranten, samengesteld op basis van diverse internetsites, hét terrein van de toekomst wordt. Zowel de Vlaamse als de Nederlandse bibliothecarissen zien hier een mogelijk terrein voor samenwerking.

In dit kader wordt ook het gezamenlijk onderhandelen over licenties op bestanden belangrijk geacht.

4. IBL

IBL-verkeer tussen Vlaanderen en Nederland blijkt weinig plaats te vinden, hoewel er voldoende kanalen voor zijn. De beide landelijke netwerken zijn voldoende uitgebouwd om intern de vraag naar Nederlandstalige titels te beantwoorden. Tussen aangrenzende gemeenten blijkt Vlaams-Nederlands IBL-verkeer sporadisch voor te komen. Het betreft dan regionaal gebonden informatie.

5. Digitale producten en diensten

5.1. Webwijzer

In de Vlaamse bibliotheeksector geldt Webwijzer als hét voorbeeld van Vlaams-Nederlandse samenwerking op voet van gelijkheid.

De Nederlandse gesprekspartners vinden het een goed initiatief. Sommigen menen dat het aantal sites nog te gering is. Een mogelijke verklaring hiervoor vormen de strenge selectiecriteria voor opname. Bovendien zijn de Nederlandse rubriekredacteuren nog niet lang aan het werk.

5.2. Digitale vragenbanken

In Nederland dreigt een soort wildgroei van digitale vragenbanken te ontstaan (o.a. de Bibliofoon, Pica, WSF...). Het NBLC poogt daar via overleg een zekere eenheid in te brengen.

In de Vlaamse openbare bibliotheeksector bestaat nog geen digitale vragenbank. Samenwerking ligt hier volgens de Vlaamse bibliothecarissen voor de hand. De Nederlandse vakgenoten staan hier wel voor open, maar vrezen dat het overleg tussen de verschillende initiatiefnemers nog moeilijker wordt. Bij de opstelling van een vragenbank moeten alleszins beslissingen genomen worden over inhoud, niveau en organisatie: kiest men voor een specialistische vragenbank, raadpleegbaar in bibliotheken, of maakt men een vragenbank met huis-, tuin- en keukenvragen die door iedereen geraadpleegd kan worden? Verwijst men naar de bronnen waarin het antwoord gevonden kan worden, of geeft men een pasklaar antwoord? Zowel de Vlaamse als de Nederlandse bibliothecarissen stellen dit soort vragen. Vlaanderen hecht belang aan een professionele ontsluiting van de databank.

5.3. Digitale producten en diensten die op stapel staan

In Nederland zijn er talrijke lokale en bovenlokale ontwikkelingen. Iedere (grotere) bibliotheek staat onder spanning en zoekt manieren om de boot van de digitale informatie niet te missen.

In Vlaanderen blijkt die koorts minder. Via Bibnet, het intranet tussen openbare bibliotheken, hebben alle bibliotheken toegang tot internet. Via de stuurgroep van Bibnet poogt men nieuwe initiatieven te ontwikkelen.

6. Algemeen beeld van het bibliotheekwezen over de grens

De Nederlandse bibliothecarissen hebben sporadisch contact met collega's uit Vlaanderen. Slechts één van de vier gesprekspartners zegt een beeld te hebben van het openbaar bibliotheekwerk in Vlaanderen. Niemand van hen leest Vlaamse vakliteratuur. Het algemeen beeld dat leeft: de Vlaamse openbare bibliotheken zijn sterk inhoudelijk bezig. Eén collega stelt voor in *Bibliotheekblad* regelmatig te berichten over de situatie in Vlaanderen, om op die wijze een voedingsbodem voor samenwerking te creëren.

De Vlaamse bibliothecarissen lezen Nederlandse vakliteratuur en ontmoeten Nederlandse collega's. Zij vinden dat het Nederlands openbaar bibliotheekwerk beter gefinancierd en beter georganiseerd is, maar het commerciële heeft een te groot gewicht. De dienstverlening lijdt daaronder. Eén collega noemt de Nederlandse bibliotheken gezellig, voor andere doet het vrijwilligerswerk afbreuk aan het professioneel imago. De persoonlijke contacten worden over de hele lijn als aangenaam ervaren.

Enkele losse bedenkingen bij de vraag of sommige expertise niet onderbenut blijft:

- ♦ in Vlaanderen worden veel creatieve zaken gedaan, maar er is geen ruimte om die initiatieven te continueren en door te geven;
- ♦ in Nederland wordt veel gewerkt rond leesbevordering. De effecten zijn echter niet meetbaar;
- ♦ indien Vlaanderen verder zou werken rond lezersgericht werken met fictie (cf. 'reader development' van Rachel van Riel) dan is Nederland daarin mogelijk geïnteresseerd vanuit hun belangstelling voor vraaggerichtheid en interesseprofielen;
- ♦ er zou een Vlaams-Nederlands meldpunt voor nieuwe initiatieven moeten komen, om te vermijden dat men met hetzelfde bezig is zonder het van elkaar te weten.

Bevindingen rondetafelgesprekken

- ♦ Bij Vlaamse bibliothecarissen leeft de idee van samenwerking meer dan bij de Nederlandse collega's. Het 'underdoggevoel' dat een aantal jaren geleden in Vlaanderen heerste ten overstaan van de Nederlandse collega's is echter verdwenen. Men stelt dat gelijkwaardigheid een conditio sine qua non is voor samenwerking. Wat men in de Nederlandse organisatie ervaart als negatief, namelijk het rendementsdenken en het overwicht van het management, wenst men niet over te nemen. De aandacht voor het inhoudelijke aspect van het bibliotheekwerk wil men blijven behouden. De Nederlandse directeuren spreken waardierend over het inhoudelijk werk in Vlaanderen, maar merken op dat om redenen van efficiency een terugkeer naar meer diepgang onhaalbaar is.
- ♦ In Vlaanderen blijft voorlopig de vraag wie de aangewezen gesprekspartner kan zijn om over bovenlokale grensoverschrijdende samenwerking te praten. Er zijn ook geen uitgewerkte procedures en financiële mogelijkheden voorhanden: wie een initiatief wil nemen, moet er mankracht voor vrij maken en moet het zelf voorfinancieren. In het verleden liepen initiatieven tot Nederlands-Vlaamse samenwerking stuk op trage procedures langs Vlaamse kant. De oprichting van het VCOB zou daarin verandering kunnen brengen.

BIJLAGE 3: AFKORTINGEN

AVM	Audio Visuele Media
COB	Centrale Openbare Bibliotheek
COI	Centrum voor Overheidsinformatica
DOS	Directie Overleg Stedelijke bibliotheken
GGC	Gemeenschappelijk Geautomatiseerd Catalogiseersysteem
HBO	Hoger Beroepsonderwijs
IBL	Interbibliothecair leenverkeer
KCLB	Katholiek Centrum voor Lectuurinformatie en Bibliotheekwerk
LDO	Landelijk Directie Overleg
NAP	Nationaal Actieprogramma Elektronische snelwegen
NBD	Nederlandse Bibliotheekdienst
NBLC	Nederlands Bibliotheek en Lectuur Centrum
NCC	Nederlandse Centrale Catalogus
NVB	Nederlandse Vereniging voor Beroepsuitoefenaren in de Bibliotheek-, Documentatie- en Kennissector
OB	Openbare Bibliotheek
OBL	Onderling Bibliothecair Leenverkeer
OCW	(Ministerie van) Onderwijs, Cultuur en Welzijn
Ovinob	Oost-Vlaams Informatienetwerk van Openbare Bibliotheken
PBC	Provinciale Bibliotheek Centrale
Pim	Plaatsingssysteem Informatieve Media
POB	Plaatselijke Openbare Bibliotheek
Sabido	Samenwerkingsverband Bibliotheek en Documentatie
Siso	Schema voor de Indeling van de Systematische Catalogus in Openbare bibliotheken
SOB	Speciale Openbare Bibliotheek
VCOB	Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken
Vlacam	Vlaamse Centrale voor Audiovisuele materialen
Vlacc	Vlaamse Centrale Catalogus
VVBAD	Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen
Winob	West-Vlaams Informatienetwerk van Openbare Bibliotheken
WOB	Werkgeversvereniging Openbare Bibliotheken
WSF	Wetenschappelijke SteunFunctie
Zizo	Zonder Inspanning Zoeken